

קדושה ולידה

בפרשות תזריע ומצורע מופיעים דינים שהם מן הקשים להבנה בתורה. הם עוסקים במצבי "טומאה" שהם תוצאת העובדה שאנו ישויות פיזיות, נשמות המגולמות בגוף, ועל כן חשופים ל"אֲלֵפֵי פְּגָעֵי הַטֵּבַע, מְנַת כָּל בְּשָׂר", כלשונו של המל"ט.¹

אף כי יש לנו כיסופי אלמוות, הסופיות היא תנאי מתנאי קיומנו, כמונו ככל היצורים החיים. הרמב"ם מסביר ב'מורה הנבוכים':

וכבר ביארנו שהחוכמה האלוהית חייבה שלא תהיה הוויה אלא עם כיליון, וללא הכיליון הפרטי הזה לא הייתה מתמידה ההוויה במין... מי שרוצה להיות בעל בשר ועצמות ולא יהיה מושפע ולא יחול בו דבר מן הדברים החלים על החומר – אין הוא רוצה אלא לחבר בין שני הפכים מבלי שירגיש בכך, משום שהוא רוצה להיות מושפע שאינו מושפע. כי אילו לא היה מקבל השפעות הרי לא היה מתהווה.²

לאורך ההיסטוריה התקיימו שתי דרכים נבדלות ומנוגדות של התייחסות לעובדה זאת: הדוניזם (כלומר נהנתנות, חיים למען עינוגי הגוף) – וסגפנות (ויתור על תענוגות הגוף). הראשונה בין

שיג ושיח – הרב יונתן זקס

השתיים סוגרת לגופני ומתכחשת לרוחני, ואילו השנייה מאדירה את הרוחני על חשבון הגופני.

הדרך היהודית הייתה תמיד אחרת: קידוש החומר, כלומר ויסותם של האכילה, השתייה, המין וכדומה, והטענת המימוש הנכון שלהם בקדושה. כך נעשים חיינו וגופנו כלי לשכינת האל. הסיבה פשוטה. אנחנו מאמינים באמונה שלמה שאלוהי הגאולה הוא גם אלוהי הבריאה. העולם החומרי שאנו חיים בו הוא עולם שאלוהים ברא ואמר עליו שהוא "טוב מאד" (בראשית א, לא). להיות הדוניסט הוא להכחיש את האל; להיות סגפן הוא להכחיש את טוב העולם שהאל ברא. להיות יהודי הוא לשמוח בבריאה ובבורא. עיקרון זה מסביר מאפיינים של היהדות שאין להבינם בלעדיו.

המצווה שבראש פרשת תזריע היא דוגמה מובהקת לכך. עניינה הוא טומאתה וטהרתה של יולדת; נקדים ונאמר כי ההגדרה הנכונה לטומאה שהתורה מדברת אליה אינה "זוהמה פולחנית", כפי שהמילה מתורגמת בדרך כלל לשפות אחרות, אלא "מצב המעכב מפגש ישיר עם הקודש או שולל אותו. הנה הפסוקים מתחילת פרשתנו:

אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר, וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים; כִּימִי נִדְתָּ דֹתָהּ טָמְאָה... וְשָׁלְשִׁים יוֹם וְשָׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֵי טְהָרָה. בְּכֹל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד מְלֵאת יְמֵי טְהָרָה. וְאִם נִקְבְּהָ תֵלֵד, וְטָמְאָה שְׁבַעֵים כְּנִדְתָּהּ, וְשָׁשִׁים יוֹם וְשִׁשָּׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דָּמֵי טְהָרָה (ויקרא יב, ב-ה).

לאחר מכן מביאה היולדת קורבן עולה וקורבן חטאת, ואז היא מיטהרת. מה פשר החוקים הללו? מדוע לידה הופכת את האם

לטמאה? ומדוע אחרי לידת בת טמאה האם תקופה ארוכה כפליים מתקופת טומאתה לאחר לידת בן?

מפתה לראות את החוקים הללו כמצויים מעצם טיבם מחוץ להישג ההבנה האנושית. אפשר אולי להבין כך מכמה מימרות של חז"ל. אך למעשה אין הדבר כן, כפי שהרמב"ם מסביר באריכות ב'מורה הנבוכים'. אכן, לעולם לא נוכל לדעת אם ההבנה שלנו נכונה – במיוחד לגבי חוקים הנוגעים לקדושה ולטהרה. כל הסבר שניתן יהיה לכל היותר ספקולטיבי וזמני, אך אין הדבר צריך לרפות את ידינו בניסיוננו להבין.

העיקרון הראשון החיוני להבנת חוקי הטהרה והטומאה הוא שה' הוא החיים. היהדות, בעצם מהותה, שוללת מן היסוד את הפולחנים המאדירים את המוות – עתיקים ומודרניים כאחד. הפירמידות במצרים היו קברים גרנדיוזיים. הסופר ארתור קסטלר כתב שבלי המוות "הקתדרלות יתמוטטו, הפירמידות ייקברו בחול, העוגבים הגדולים יידומו". המשוררים המטפיזיים האנגלים פנו אל נושא המוות דרך קבע. כפי שכתב אחרי מאות שנים המשורר ת"ס אליוט בשירו "לחישות של אלמוות": "וּבְסֵטֶר הָיָה כְּלוֹ רְדוּף מִיָּתֶה / וְרָאָה אֶת הַגְּלָגָלוֹת בְּעֵד לְעוֹר; / ... / דָּאֵן, אֲנִי מֵנִיחַ, גַּם הוּא הָיָה כְּזֶה / ... / יָדַע אֶת יְסוּרֵי הַמַּחַ, / וּמְכַאֲבוֹ שֶׁל הַשְּׁלֵד...".³ פרויד טבע את המונח "תַּנְטוּס" לציון יצר המוות שעל פי תפיסתו יש לאדם.

היהדות היא מחאה נגד תרבויות שהמוות במרכזן. "לא הַמְתִּים יְהוָה לְלוֹ יְהוָה וְלֹא כָּל יְרֵדֵי דוֹמָה" (תהלים קטו, יז). "מֶה בָּצַע בְּדָמַי, בְּרִדְתִּי אֶל שְׁחַת? הַיּוֹדֵךְ עֶפְרָ? הַיַּגִּיד אֲמַתְךָ?" (תהילים ל, י). כשאנחנו פותחים ספר תורה אנחנו אומרים: "וְאֵתֶם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים פְּלִקֶם הַיּוֹם" (דברים ד, ד). התורה היא עץ

החיים. ה' הוא אלוהי החיים. וכפי שניסח זאת משה רבנו בשתי מילים בלתי נשכחות: "וּבְחִרְתָּ בְּחַיִּים" (דברים ל, יט).

מכאן נובע שהקדושה, אותה נקודה בזמן או במרחב שאנו פוגשים בה את שכינת ה' באורח בלתי אמצעי – כרוכה במודעות עילאית לחיים. זה הטעם לכך שאבי אבות הטומאה היא גופת המת. בין יתר גורמי הטומאה מחלות או הפרשות גוף המזכירות לנו את הסופיות שלנו. הקב"ה נקשר בחיים, ועל כן אין לקשרו בשום דרך עם רמזים למוות.

כך מסביר ר' יהודה הלוי, בספר הכוזרי, את דיני הטהרה:

ייתכן כי ה'צרעת' וה'זיבות' תלויות בטומאת המת, כי המוות הוא ההפסד הכללי לגוף, והאבר המצורע דומה למת; וכן הזרע הנפסד, כי יש בו רוח חיים טבעי ובו ההכנה להיות לטיפת דם ממנה יתהווה האדם, – היפסדו של זרע זה הוא, אם כן, ניגוד לתכונת החיים ורוח החיים.⁴

דיני הטהרה חלים רק על עם ישראל, טוען ריה"ל, בדיוק משום כך; שכן היהדות היא דת החיים, ומאמיניה צריכים לפיכך להיות בעלי רגישות-על לכל הסגה, ולו עדינה ועקיפה, של גבול החיים בידי המוות.

עיקרון שני, מאלף לא פחות, הוא הרגישות החריפה של התורה להולדת ילדים. אין דבר "טבעי" יותר מהתַרְפּוּת. כל יצור חי מתרבה. מפי סוציוביולוגים אפשר אפילו לשמוע את הטענה שהאדם אינו אלא כלי בידי גן ליצור גן חדש שכמותו. אך התורה מראה שהדבר אינו פשוט כל כך. רבות מהגיבורות המרכזיות בו, ביניהן שרה, רבקה, רחל וחנה, היו עקרות, והרו וילדו רק בנס.

ברור שיש כאן מסר, ואין לטעות בו. להיות יהודי הוא לדעת שההישרדות אינה רק עניין של ביולוגיה. מה שנראה לתרבויות אחרות טבעי הוא פלא בעינינו. כל ילד יהודי הוא מתנת האל. אין עוד אמונה המתייחסת לילדים ברצינות כזאת, או מקדישה יותר מאמצים לגידול הדור הבא. ההולדה מופלאה. ההורות היא ההידמות המרבית שאנו יכולים להידמות לאלוהים. משום כך, אגב, נשים קרובות לאלוהים יותר מגברים – שהרי רק הן יודעות מהו להביא לעולם חיים חדשים מתוכן. רעיון זה מבוסס היטב בפסוק זה בספור הבריאה: "וַיִּקְרָא הָאֱלֹהִים שֵׁם אֶשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הוּא הָיְתָה אִם כָּל חַי" (בראשית ג, כ).

כעת אנו יכולים לשוב ולנסות להבין את דיני היולדת. כאשר אישה יולדת, היא נתונה בסכנה גדולה. לאורך ההיסטוריה הלידה הייתה סכנת חיים לאם ולתינוק, ואף כי המצב השתפר בדורותינו עד מאוד, עדיין לא תמיד עוברים האם והיילוד את הלידה בשלום. יתרה מכך, במהלך הלידה, האישה נפרדת ממה שהיה עד כה חלק מגופה (בלשון חז"ל, "עובר – ירך אמו")⁵ ומעתה הוא אדם עצמאי. אם כך הוא כשהוולד זכר, במקרה של לידת בת הוא נכון כפליים – שכן הבת, בעזרת ה', לא רק תחיה, אלא אף תהיה היא עצמה מקור לחיים חדשים. ברובד אחד, אם כן, דין טומאת היולדת קשור בניתוקם של חיים מחיים אחרים.

יש רובד עמוק ממנו. ישנו עיקרון הלכתי שלפיו "העוסק במצווה פטור מן המצווה"⁶. הקב"ה אומר כביכול לאם: למשך ארבעים יום אם ילדת בן, וכפליים מכך אם ילדת בת (כי הקשר בין אם לבת חזק מטבעו מהקשר שבין אם לבן): אני פוטר אותך מהתייצבות לפניי במקום הקדוש, מפני שאת טרודה כולך במעשה שהוא מן הקדושים שישנם: הטיפול בך הנולד. בניגוד לאחרים, אינך זקוקה לביקור במקדש כדי להתחבר לחיים במלוא הדרם

הקדוש. את חווה זאת בעצמך, ישירות, בכל נימי הווייתך. בעוד כמה שבועות תבואי ותודי לי (ועימך קורבן תודה על שניצלת מן הסכנה). אך לעת עתה, הביטי בילדך בפליאה. כי זכית להצצה אל הסוד הגדול הידוע כולו רק לאל.

הלידה פוטר את האם הטרייה מהתייצבות בבית ה', משום שעריסת התינוק שקולה לחוויית המקדש. כעת היא יודעת מה משמעותה של אהבה המולידה חיים; ובעולם של סופיות, היא זכתה לגעת בשוליו של האלמוות.

סביב שולחן שבת

- ביהדות אנו מקדשים תכופות את העולם הפיזי. היכן בחיכם אתם מרוממים מעשה יומיומי לכדי דבר קדוש?
- כיצד משתנה תפיסת ההורות והמשפחה שלנו כשאנו רואים כל לידה כנס?
- אם חדשה פטור מהגעה למקדש כי היא כבר חוותה קדושה. מה זה מלמד אותנו בשאלה היכן למצוא את אלוהים?

1 ויליאם שייקספיר, "המלט, נסיך דנמרק", מערכה שלישית, תמונה ראשונה (המונולוג "להיות או לא להיות"), מאנגלית: ישראל אפרת בתוך שקספיר, טרגדיות (מתרגמים שונים), תל-אביב: עם הספר, 1960, עמ' 146.

2 רבנו משה בן מימון, מורה הנבוכים, ג, יב, מערבית: הלל גרשוני, קדומים: מפעל משנה תורה, תשפ"א, חלק ג, עמ' 83.

3 תומס סטרנס אליוט, "לחישות של אלמוות", מאנגלית: אורי ברנשטיין, בתוך ברנשטיין (מתרגם), כל שירי ת. ס. אליוט, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 2010, עמ' 54.

4 ספר הכוזרי לרבי יהודה הלוי, מאמר שני, ס, מערבית: יהודה אבן-שמואל, ירושלים: דביר, תשל"ג, עמ' פא-פב.

5 גיטין כג ע"ב; חולין נח ע"א.

6 סוכה כה ע"א; ברכות יא ע"א.